

6D 020500 “Filoloji” uzmanlığı alanında Bilim Doktoru (PhD) unvanını almak için hazırlanmış Aktanova Şolpan Sovetovna’nın “M. Avezov ve E. Hemingway'in Eserlerinde Bilişsel ve Sanatsal Uyum” konulu tezi hakkında yabancı bilim danışmanının

GÖRÜŞÜ

Araştırma konusunun alaka düzeyi. Tez çalışmasında, Kazak klasik yazarı Muhtar Omarhanulı Avezov ve Nobel Ödülü sahibi Ernest Miller Hemingway'in eserlerindeki bilişsel ve sanatsal uyum sorunu karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları çerçevesinde ele alınmıştır.

Tez Aktanova Şolpan Sovetovna’nın “M. Avezov ve E. Hemingway'in Eserlerinde Bilişsel ve Sanatsal Uyum” konulu tezin modern edebiyat çalışmalarına dayalı bilimsel bir araştırma çalışması olduğu söylenebilir.

Tez çalışmasının “M. Avezov ve E. Hemingway'in Eserlerinde İnsan ve Doğa Kavramı” adlı ilk kısmı, üç bölümden oluşmaktadır. “Kurguda Kavramların Bilimsel-Kuramsal Temelleri” bölümünde araştırmacı, edebiyat çalışmaları alanındaki kavramsal kategorilerin ve bilimsel-metodolojik temel teşkil eden bilimsel eserleri incelemiş, analiz etmiş ve kendi düşüncelerini ortaya koymuştur. Kavramların makro ve mikro kategorilerine verilen bilimsel-teorik tanımlar sırasıyla gösterilmiştir.

Yazar, “M. Avezov ve E. Hemingway'in Eserlerinde İnsan Kavramı”, “M. Avezov ve E. Hemingway'in Eserlerinde Doğa Kavramı” iki yazarın eserlerindeki doğa ve insan kavramlarını makro ve mikro kavramlar halinde sınıflandırmış, analiz etmiş ve somut örnekler sunmuştur. Aynı zamanda araştırmacı, iki yazarın ruhsal uyumunu ve bilişsel uyumluluğunu tutarlı bir şekilde ortaya koymuştur.

İkinci bölümde konu, “M. Avezov ve E. Hemingway'in Eserlerinde Bilişsel ve Sanatsal Uyum” ve “M. Avezov ve E. Hemingway'in Eserlerinde Evrensel İnsani Değerler”, “M. Avezov ve E. Hemingway'in Eserlerinde Karakter Tasvirinde Psikoloji”, “M. Avezov ve E. “Hemingway'in Eserlerinde Sanatsal Bilginin Uyumunu” alt başlıklarında incelenmektedir.

Muhtar Omarhanulı Avezov, Ulı Abay'ın manevi erdem yolunda yürümeye başlayan bir kişi olarak, yaratıcılığıyla eşsiz bir insanlık örneği göstermiştir. Amerikalı yazar Ernest Miller Hemingway'in eserlerinde de insanlar arasındaki manevi bağ sorununun genellikle insanlık sorunuyla birleştiği bilinmektedir.

Araştırmacı, yazarların eserlerinden hareketle, iki farklı sosyal çevrede yetişmiş insan doğasını irdelenmiş ve genel olarak insanlık için gerekli olan değerleri sanat psikolojisi aracılığıyla kanıtlamıştır.

İki klasiğin eserlerinde bilgi uyumunun temeli olan sıradan insanların ortak ilişkilerinin aile bağlarından başladığı gerçeğinden hareketle erkek, kadın ve çocuk imgelerinin kamusal ve toplumsal özellikleri değerlendirilmektedir. Özellikle iki yazardaki kadın sanatsal imajı psikoloji temelinde incelenmekte, karakterlerin iç dünya görüşüne ve toplumdaki yerlerine dikkat çekilmektedir.

Küresel bütünleşme/uyum çağında, iki yazarın eserlerindeki kavramsal anlamları karşılaştırmalı bir şekilde ortaya koymayı amaçlayan çalışma, onun güncelliği, ilgi düzeyi ve modernliğini belirlemektedir.

Araştırma konusu: İki klasik yazarın eserlerindeki insan ile doğa kavramını karşılaştırmalı edebiyat ve edebiyattaki kavramsal kategoriler çerçevesinde incelemek ve değerlendirmek.

Araştırma şekli: M. Ö. Avezov'un düzyazı mirası ve E. M. Hemingway'in eserlerindeki insan ve doğa kavramlarının manevi açıdan anlaşılıp kavranması ve uyum sorunu değerlendirilmektedir.

Çalışmanın amacı: Klasik yazar Muhtar Omarhanulı Avezov ile Amerikalı yazar Ernest Miller Hemingway'in eserlerindeki insan ve doğa kavramlarının ruhsal, bilişsel ve sanatsal uyumunun temelleri belirlenecek kavramsal çıkarımlara varılacak.

Belirlenen hedeflere uygun olarak aşağıdaki görevler gerçekleştirildi:

- M. Avezov ve E. Hemingway'in eserlerinde insan kategorisi sanatsal bilincin oluşumu bilişsel-psikolojik doğrultuda tanımlanmıştır;

- M. Avezov ve E. Hemingway'in eserlerindeki insan ve doğa tasvirinin makro ve mikro kavramları, yazarların dünya görüşleri ile açıklanmaktadır;

- M. Avezov ve E. Hemingway'in eserlerindeki çatışma, olay örgüsü, karakter kimliği, yazarın kararı ve benzeri teorik materyaller incelenerek iki yazarın özellikleri değerlendirilmiştir;

- M. Avezov ve E. Hemingway'in eserlerindeki olay örgüsü ve yazarın bakış açısı sanatsal, sosyal, psikolojik, felsefik açıdan incelenerek bazı sonuçlara varılmıştır;

- M. Avezov ve E. Hemingway, eserlerindeki tarihi bilgi ile sanat arasındaki farkın ortaya konulması yoluyla insan toplumunun gelişme yolları değerlendirilmiştir.

Araştırmanın teorik ve metodolojik temelleri

Tezin yazım sürecinde yerli ve yabancı bilim insanlarının çalışmaları bilimsel metodolojik temel olarak alınmıştır. Onlar: A.Baytursinov, M.Avezov, B.Kenjebayev, B.Maytanov, J.Dedebayev, Ö.Abdimanulı, H.Ebjanov, G.Pirali, A.Temirbolat, M.Madanova, K.Rısbergen, B.Ataş, B.Nurdavletova, A.Emirbekova, J.Süleymanova gibi yerli bilim adamları ile M.Bahtin, A.Askol'dov, V.Maslova, D.Lihaçev, Yu.Lotman, V.Karasik, G.Slışkin, L.Miller, İ.Tarasova, L.Vitkovskaya, E.Lozińskaya, V.Zusman, M.Turner, Yu.Stepanov, N.Volodina, L.Ginzburg gibi yabancı araştırmacılar. Aynı zamanda çalışmalar, ansiklopedi, açıklamalı, çeviri, disiplinler arası terimler sözlüklerine de dayanmaktadır.

Araştırma Yöntemleri: Tezde sistemli-kronolojik, analitik değerlendirme, bilimsel bulguların değerlendirilmesi, derlenmesi, tanımlanması, yorumlanması ve sonuçların gerekçelendirilmesi gibi yöntemler kullanılmıştır.

Araştırma Materyalleri ve Kaynakları: Araştırma sürecinde doktora öğrencisi, ortaya konulan konu ve hedefe bağlı olarak insan ve doğa ile ilgili

kavramsal kategoriye ilişkin bilimsel çalışmaları değerlendirmiş, M. Avezov ve E. Hemingway'in çalışmalarından belirli örnekler toplayıp bunları teorik olarak incelemiştir. Sistematik olarak yapılan teorik analiz yoluyla yazarların eserlerindeki kavramsal kategorileri makro ve mikro kavramlar olarak sınıflandırmış ve somut kanıtlar sunmuştur.

M. O.Avezov'un çalışmalarını inceleyen bilim adamlarının çalışmalarındaki bilimsel-teorik bulgulara ve yazarın eserlerindeki benzersiz örnekleri analiz ettiği çıkarımlara dayanarak yazar, kendi fikirlerini ortaya koymaktadır.

E. Hemingway'in eserlerindeki tarihî yön ve yazarlık konumu ile işlediği “buzdağı teorisi” kavramı da analiz edilmiş, ona özgü yazım özellikleri ve üslubu değerlendirilerek belirli örneklerle gösterilmiştir.

İki klasik yazarın eserlerindeki uyum ve bilişsel benzerlikler evrensel değerler temelinde analiz edilmiştir. İki ayrı sosyal çevrede yaşayan yazarların ortak insanlık sorunu söz konusu olduğunda birbirleriyle uyum içinde oldukları, ulusal dünya görüşü açısından değerlendirildiğinde ise sadece kendilerine ait birer imzaları olduğu tespit edilmiştir. Genel araştırma sırasında tez sahibi somut örnekler ve mantıklı kanıtlar vermiştir.

Bilimsel sonuçların yenilik derecesi ve durumu: Araştırmanın bilimsel yeniliği için, Muhtar Avezov ve E. Hemingway'in eserlerindeki yazarlığın psikolojik olduğu ve iç dünyadaki dramının etkisini belirlediği, imaj oluşturma, olay örgüsü oluşturmada tür, üslup ve bilişsel özellikleri tanımladığını söylemek mümkündür.

- M. Avezov ve E. Hemingway'in eserlerinde psikoloji yoluyla sanatsal gerçeklik de ortaya çıkmıştır.

- M. Avezov ve E. Hemingway'in eserlerindeki makro ve mikro kavramlar tanımlanarak sanatsal imaj yaratmadaki rolleri değerlendirilmiştir;

- M. Avezov ve E. Hemingway'in eserlerindeki “kadın” ve “çocuk” karakterinin/ingelerinin özellikleri ve yaratılma biçimleri değerlendirilerek eserin olay örgüsü içindeki yerleri belirlenmiştir;

- M. Avezov ve E. Hemingway'in eserlerindeki varoluşçu imgelerle iç içe geçmiş olarak verilen yazarın fikrinin mantıklı ve tutarlı bir şekilde verildiği belirlenmiştir;

- M. Avezov ve E. Hemingway'in çalışmalarından tarihî veriler toplanarak sanatsal görüntülerin gerçekliği hakkında sonuca varılmış ve tarihî bilgi ile sanat arasındaki hizipleşme ortaya konulmuştur.

- M. Avezov ve E. Hemingway'in eserlerinde insan ruhunun manevi ekolojisi sorunu varoluşçu imgelerle ortaya konulmuştur.

Araştırma hipotezi: Kazak edebiyatında ilk kez M. Avezov ve E. Hemingway'in eserleri karşılaştırmalı olarak incelenmiş, insan ve doğa hakkında yarattığı ana fikirler değerlendirilmiştir. İlk defa iki yazarın eserlerinde karakterin mahiyeti ve yazarın konumu ortaya konulmuştur.

Savunmaya dahil edilen ilkeler.

- M. Avezov ve E. Hemingway'in eserlerindeki insan kavramı, makro ve mikro kavramlardan yola çıkılarak, sosyal ortamdaki konuları değerlendirilmiştir;

- M. Avezov ve E. Hemingway'in eserlerindeki tarihî gerçeklerin bilinçli ve bilinçsiz olarak yazarın hayal gücüyle dönüştürüldüğü ve yazarın fikrini ortaya çıkarmak için kullanıldığı kanıtlanmıştır;

- M. Avezov ve E. Hemingway ve sanatsal gerçeklik konusuyla bağlantılı olarak yazarın yaratıcı psikolojisi irdelenmiştir;

- M. Avezov ve E. Hemingway'in tarihî kaderleri ve yaratıcılıklarındaki sosyal çevrenin ve karakter özelliklerinin etkisi analiz edilmiştir;

- M. Avezov ve E. Hemingway'in kişisel yaşamındaki çeşitli çatışmalardan doğan yazarlık konumu ilk kez teorik olarak değerlendirilmiştir.

Elde edilen sonuçların ilgili gerçek problemin, teorik veya uygulamalı problemin çözümüne yönlendirilmesi.

Ş.S.Aktanova'nın "M. Avezov ve E. Hemingway'in Eserlerinde Bilişsel, Sanatsal Uyum" konulu tez çalışması çerçevesinde elde edilen sonuçların, karşılaştırmalı edebiyat, edebiyat biliminde kavramsal kategorilerle ilgili konuların araştırılmasında, edebiyat biliminin güncel bir konusu olarak diğer çalışmalara temel teşkil edebileceği görülmektedir.

Araştırmanın teorik önemi.

Araştırma sırasında, Kazak edebiyatında yeni yeni incelenmeye başlanan kavramsal teori ve karşılaştırmalı edebiyat bilimi konuları ele alındığında ilk bakışta birbirine benzemeyen ve konuyla ilgisi olmayan yazarların eserlerine dayalı evrensel meselelerde uyum içinde başarılı bir şekilde birleştirildiği söylenebilir. Ş.S. Aktanova'nın araştırmasının edebi-teorik değerlendirmeleri onun teorik önemini belirlemektedir.

Araştırmanın pratik önemi.

Araştırmanın sonuçları, üniversitelerin karşılaştırmalı edebiyat ve edebiyat teorisi konularında verilen derslerde işlenebileceği görülmektedir.

Tezde araştırmacı tarafından yapılan her bilimsel değerlendirmenin (ilmi çıkarımlar), özetlerinin ve çözüm noktalarının gerekçelendirilmesi ve özgünlük derecesi.

Ş.S.Aktanova'nın "M. Avezov ve E. Hemingway'in Eserlerinde Bilişsel, Sanatsal Uyum" konulu tez çalışmasında konuyla ilgili delillere ve savunmaya yönelik önerilen sonuçlara yer verilmiştir. Kavramların ve araştırma sonuçlarının gerekçesi ve özgünlüğü, araştırmacının kullandığı bir dizi bilimsel yöntem ve teorik analizle açıklanmaktadır.

Elde edilen sonuçların iç yapıdaki birlik açısından değerlendirilmesi.

Araştırma süresince yerli ve yabancı edebiyat araştırmalarının metodolojik yönlerdeki temel çalışmalarındaki kavramlar esas alınmıştır.

Tez çalışmasının bölümleri kendi aralarında bağlantılı olup birbirini tekrarlamamakta, ortak içerik birliğini korumaktadır. Araştırma sonuçları ve

bilimsel çıkarımlar, araştırmanın amaç ve hedefleriyle tamamen tutarlı ve uyumludur.

Tezin ana ilkelerinin, sonuçlarının, bulgularının ve çıkarımlarının yayınlanmasının yeterliliğine ve eksiksiz oluşuna açıklama.

Tez çalışmasının bilimsel çıkarımları ve sonucuna göre yerli yabancı yayınlarda, uluslararası bilimsel-teorik ve uygulamalı konferansların materyal koleksiyonunda 8 makale yayınlanmıştır. Bunlardan 6'sı Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı Eğitim ve Bilim alanında Denetleme Komitesi tarafından onaylanan listede yer alan dergilerde yayınlanmıştır.

Tezin içeriğinde ve hazırlanmasındaki eksiklikler.

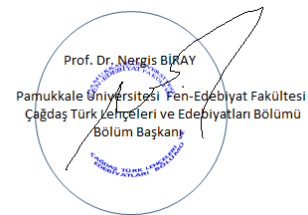
Ş.S.Aktanova'nın tezi yazım ve noktalama hataları içermektedir. Bu hatırlatmalar araştırmanın teorik ve pratik değerini etkilememektedir, araştırmada bilimsel-teorik girişimlerin gelecek araştırmalara temel oluşturacağı düşünülmektedir.

Tez içeriğinin “Bilimsel derecelerin verilmesine ilişkin kurallar”a uygunluğu.

Tez konusunun özgünlüğü, çalışmanın bilimsel olarak yenilik getirici olması ve teorik ve pratik açıdan değerini öngörerek, 6D 020500 “Filoloji” uzmanlık alanında “Bilim Doktoru (Doktora)” derecesi almak için hazırlanan Aktanova Şolpan Sovetovna'nın “M. Avezov ve E. Hemingway'in Eserlerinde Bilişsel, Sanatsal Uyum” konulu tezin tamamlanmış bir araştırma olduğu, bilimsel yeniliğe dayalı bir çalışma olduğu Kazakistan Yüksek Eğitim ve Bilim Bakanlığı, Bilim ve Eğitim Alanı Kontrol Komitesinin “Bilimsel Derecelerin Verilmesine İlişkin Kurallar”ına tam olarak uygun olduğu görülmektedir. Bu değerlendirmelerim sonucunda tezi hazırlayan Aktanova Şolpan Sovetovna'nın “Bilim Doktoru (Ph.D)” unvanını almaya hak kazandığına inanıyorum.

Görüş Sahibi

**Yabancı bilimsel danışman
Türkiye Cumhuriyeti,
Pamukkale Üniversitesi,
Çağdaş Türk Lehçeleri ve
Edebiyatları Bölüm Başkanı,
Prof. Dr.**

**14.11.2023
Nergis BİRAY**